DERIVATE DISCUTABILE (II)[1]

IULIA MĂRGĂRIT*

Articolul de faţă reia problema „derivatelor discutabile”, şi de această dată, în marea lor majoritate, de provenienţă dialectală.

În acest sens, în cele ce urmează, ne propunem să prezentăm, sub aspectul creării, câteva formaţii, aparent derivative, „de serie scurtă” (*fumedenie*, *sumedenie*, *chipodanie*, *rubedenie*), a căror analiză dificilă este subliniată în bibliografia de specialitate (cf. Popescu-Marin 1966: 43, FCLR IV: 203–204).

Până în prezent, după sinteza efectuată de FCLR IV: 203–204, situaţia acestora este următoarea: *fumedenie* „fumărie, cantitate mare de fum” (cf. *fum*) şi *sumedenie* (la sg., urmat de determinări la pl. introduse prin prepoziţia *de*) „număr sau cantitate mare” (cf. *sumă*), ambele fiind grupate s.v. *-edenie*, considerat derivativul comun al celor două formaţii, analizabile, preluate din DI. După DLR, *sumedenie* prezintă variantele *sumădenie* (a. 1790) şi *sumetenie* (Gheţie, Barcianu, Petrovici). Secvenţa finală *-edenie* apare şi în substantivul *rubedenie* (*rebedenie*) „rudă, neam”, cuvânt cu „structură neclară” (FCLR IV: 203), pentru care DLR şi DEX trimit la *rudenie*.

Fumedenie şi *sumedenie*, ambele de genul feminin, sunt raportabile la substantive şi au sens augmentativ. Ca origine, cele două substantive sunt controversate. După unele lucrări de referinţă (Scriban, CADE, DA), cel dintâi s-ar fi format de la *fum*, după „modelul” *sumedenie*, dar vechimea atestărilor contrazice această ordine. În DLR, *sumedenie* este atestat începând cu 1790, iar *sumă*, în secolul al XVII-lea (Varlaam), în timp ce *fumedenie* a fost identificat, conform DA, în sursa *Îndreptarea legii* (a. 1652).

E. Petrovici (1929–1930: 330) consideră *fumedenie* o etimologie populară pentru *sumedenie*. G. Pascu (1916: 242) analizează *fumedenie* prin **fumed* < *fumidus* „qui fume…”.

---

[1] Numerotarea din titlu se justifică prin publicarea, de către noi, a unui prim articol cu acelaşi titlu, în volumul *Lucrările celui de-al Cincilea Simpozion Internaţional de Lingvistică (Bucureşti, 27–28 septembrie 2013)*, editori: acad. Marius Sala, Maria Stanciu Istrate, Nicoleta Petuhov, [Bucureşti], Editura Univers Enciclopedic Gold, [2015], p. 129–141.

* Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, Bucureşti, Calea 13 Septembrie, nr. 13, România.

ALIL, t. LVII, 2017, Bucureşti, p. 263–270

BDD-A30150 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:08 UTC)

În DLR şi în DEX, *sumedenie* este raportat la *sumă*, fără indicarea sufixului. După observaţia FCLR, prima dintre lucrările de referinţă a inclus în lista de cuvinte *sumed* „umed” şi *sumedeală* „igrasie”, dar cele două lexeme citate nu au legătură semantică (şi nici etimologică) cu *sumedenie.* În plus, DLR înregistrează substantivul *sumedie*, format de la *sumedenie*. FCLR IV: 203 menţionează intervenţia lui E. Petrovici (*loc. cit.*), privitoare la crearea cuvântului *sumedenie*, sinonim cu *fumedenie*, format de la *sudom*, *sodom* „mulţime, cantitate mare” (< sl. *sodomŭ*), prin etapa **sudumenie* (ca *prăpădenie* de la *prăpăd*), în urma metatezei: *sumedenie*, apoi, prin etimologie populară, raportat la *sumă*. Pentru a explica finala *-edenie*, s-a mai apelat la alb. *sumětě* (Cihac, I), la *rubedenie* (TDRG, CADE), la *prăpădenie* (Şăineanu, DU), la *fumedenie* (Pascu, Puşcariu); după Scriban, *sumedenie* este „rudă” cu *jumede*, *jumet* (var. de la *jimăt* „hărmălaie”) sau *sudom*.

Cât priveşte *chipodanie*, considerându-l un caz izolat, FCLR IV: 206 îl analizează prin raportare la *chip* + formantul **-odanie*.

*

După informaţiile oferite de DA, s-ar părea că *fumedenie* constituie o creaţie anterioară în raport cu *sumedenie*. Înclinăm să credem că lucrurile nu stau tocmai aşa. Cu semnul specific arhaicităţii în CADE şi calificat „vechi” în Scriban, *fumedenie* dispune de puţine atestări, mai întâi în *Îndreptarea legii*, la 1652 (*Să dobândesc iertare multelor meale* ***fumedenii*** *de păcate*, apud GCR I: 157, după DA), şi apoi, la mare distanţă în timp, în Şez. II, 1893: 228 (*fumedenii* „desime mare de oameni ori de copaci”, informaţie valorificată şi de DA). Contrar datărilor din DA (pentru *fumedenie*) şi din DLR (pentru *sumedenie*), mai întâi DA (în fascicula respectivă, publicată în 1911), apoi CADE şi Scriban se pronunţă, indirect, în favoarea unei anumite priorităţi, prin aceeaşi menţiune etimologică: „de la *fum*, după *sumedenie*”.

Slaba reprezentare în circulaţie nu i-a putut conferi lexemului o poziţie consolidată, astfel încât să impulsioneze analogic crearea unui cuvânt nou. Poziţia dicţionarelor (Scriban, CADE, DA), în această chestiune (*fumedenie* s-a format după *sumedenie*), pare pe deplin susţinută de realitatea lingvistică.

Pentru analiza cuvântului *sumedenie*, dicţionarele, majoritar, fac menţiunea „de la *sumă*”. Similar procedează şi Florenţa Sădeanu (1962: 56), dar analizând ambele formaţii, separate în bazele corespunzătoare (*sumă*, *fum*), la care adaugă, în plus faţă de amintitele lucrări, formantul *-edenie*, inclus valoric între sufixele colective. Întrucât nu împărtăşim aceeaşi părere, reluăm analiza. Dacă avem în vedere mai ales structura variantei *sumădenie*, menţionată de DLR, atunci putem identifica baza derivativă *sumă* s.f., formantul *-enie*, compatibil şi cu temele nominale (Rudeanu 1960: 103), dar şi un element de intruziune *-de-*, ipoteză avansată deja (Mărgărit 2005: 170–171). Identitatea acestuia din urmă o putem stabili prin urmărirea câtorva ocurenţe ale bazei (cu varianta *somă*, în limba veche), după DLR: *S-au strâns câtăva* ***somă de oşti*** (M. Costin, *Letop.*, I: 221), *Dintr-atâta* ***somă de oaste*** *ce fusese, de-abe au scăpat 1000-2000* (I. Neculce, *Letop.*: 332),

BDD-A30150 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:08 UTC)

O sumă de negustori *mari scrâşneau, văzându-şi apropiata cădere* (Caragiale, *Opere* IV: 27), *La o casă a fost* ***o sumă de fete****, băieți neavând* (Vârcol, *Vâlcea*: 25), *Nici cu gândul nu-şi dădea cineva să ajungă la atâta* ***sumă de vaci*** (Bârlea, A. P. II: 108).

Sintagmele *somă de oşti*, *somă de oaste*, *sumă de negustori*, *sumă de fete*, *sumă de vaci* conțin prepoziția *de*, care intră în regimul sintactic al determinării prin nume. Cât priveşte semantismul, *sumă*, ca atare, semnifică „cantitate (mare), multitudine”: *Viţelul atunce, plin de bucurie,/ Auzind că unchiul s-a făcut boier,/ Că are clăi* ***sumă*** *şi livezi o mie:/ „– Mă duc”, zise-ndată, „niţel fân să-i cer*” (Alexandrescu, *Poezii*: 64); apoi, în combinație cu prepoziția *de*, *sumă de* + substantiv exprimă acelaşi semantism „foarte mult, cantitate mare, în privința determinatului”, dar printr-o construcție mult mai clară: *Țara este îndatorită a da… o* ***sumă de orz*** (a. 1814, după DRL). Întrucât construcția poate apărea în contexte excelând în expresivitate, realizată prin mijloace lexicale (*are sumă de vaci, grozăvenie!*), pasul următor ar consta din atragerea construcției prepoziționale în derivare: *sumă de* > *sumădenie*, apoi în perfectare fonetică: prin acomodare, [ă] – [e] > [e] – [e], *sumedenie*. Formantul ataşat analogic (cf. *grozăv****enie***) sporeşte, indiscutabil, expresivitatea cuvântului din construcția prepozițională. Pentru comparația cu secvența substantiv + prepoziție (*sumă de*) oferim câteva contexte preluate din DLR: *Cum putură tăcea atâta* ***sumădenie de ani****!* (a. 1790), *Am cheltuit* ***sumedenie de bani****!* (Alecsandri, T.I: 723.), *Când a intrat, o* ***sumedenie de fete*** *de împărat robite!* (Bârlea, A.P. II: 200). Corelarea *sumă de bani/sumedenie de bani* (valabilă şi pentru toate celelalte exemple) relevă nu numai augmentarea formală a cuvântului, ci şi sporirea potențialului expresiv al acestuia (cf. *grozav*/*grozăv****enie***, *sumă*/*sumed****enie***) cu mențiunea că numele, de această dată, capătă valoare de adjectiv. Paralelismul dintre cele două cupluri se întregeşte similar, dacă luăm în calcul prezența unui al treilea membru, intermediar ca structură, compunând astfel o relație graduală evidentă: *grozav – grozăvie – grozăvenie* (cf. *ninge grozav*; *~ grozăvie!*; *~ grozăvenie!*). Se poate observa că expresivitatea este direct proporțională cu amplificarea survenită. Atestarea *sumedie* s.f. „*sumedenie*” (*Le-a dat* ***o sumedie de copii***, pct. 938, Frânceşti, Tg.-Jiu) din *Gl. Olt.*, apud DLR s.v., DGS III s.v., face ca tripticului semnalat să-i corespundă analogic *sumă – sumedie – sumedenie*. Ni se pare că acesta ar fi argumentul în virtutea căruia s-a conturat, mai întâi, *sumedenie*, de la care a fost posibil să se desprindă, mai apoi, *sumedie*. Chiar dacă *grozav* > *grozăvie* > *grozăvenie* reprezintă un „crescendo” formal şi expresiv, creat în această ordine, suita paralelă s-a realizat fără respectarea aceluiaşi criteriu: *sumă* > *sumedenie* > *sumedie*. În aceste condiții, raportarea la *grozav*, *grozăvie*, *grozăvenie* prezintă importanță pentru crearea analogică „probabilă” a „completării” *sumedie* şi nu pentru succesiunea în care au apărut componentele seriei: *sumă*, *sumedenie*, *sumedie*. Dacă avem în vedere „punctul de plecare”, *sumă*, construcția prepozițională *sumă de*, antrenarea acesteia într-un derivat analogic *sumedenie*, atunci putem remarca şi semnificația graduală a acestora: 1. *sumă* „cantitate mare” (prin însuşi semantismul

BDD-A30150 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:08 UTC)

cuvântului: „total”): *La judeţu Focşanilor nu s-au putut face pe deplin* ***suma fânului*** *ce s-au orânduit* (a. 1809, după DLR). 2. *sumă de*, aproape cu acelaşi sens, modificarea sensibilă de înţeles devenind evidentă prin comparaţia cuvânt simplu/construcţie (*bani*/*sumă de ~*), aceasta din urmă absolut necesară ca etapă pentru structura ulterioară, *sumedenie*: *De nu aţi avea atâta* ***sumă de bani****... careţi împrumut* (Petrovici, P.: 111, după DLR). 3. *sumedenie* „cantitate foarte mare, enormă”: *Cum o să poată găsi el cumpărător pentru atâta* ***sumedenie de bani****?* (Slavici, N. II: 264, după DLR).

Pentru confirmarea ipotezei avansate, referitoare la baza derivativă = construcţie prepoziţională, încercăm să urmărim şi celelalte cazuri. Revenind la fuziunea *fumedenie*, pentru aceeaşi schemă de analiză, *fum de* + suf. *-enie*, aceasta relevă necesitatea unei vocale la joncţiune, prin absenţa terminaţiei vocalice a bazei. Pentru început, ar fi putut apărea chiar **fumădenie*, după potenţiala variantă primordială *sumădenie*, căreia i-ar fi urmat *fumedenie*. Selectarea bazei **fumde* s-ar explica prin criteriul necesităţii expresive: *o sumă*, *o sumedenie* de lucruri sau de fiinţe, la mare distanţă se percepe ca un *fum*, ca o iluzie optică vaporoasă. Este şi motivul pentru care considerăm *fumedenie* creaţie secundară prin raportare la *sumedenie*.

O situaţie specială prezintă „cazul” *chipodanie*, semnalat şi comentat de Magdalena Popescu-Marin (1966: 43). Este integrat de autoare în categoria derivatelor cu *-anie*, cu o formă curioasă, neobişnuită, deoarece în corpul lor apar intercalate elemente neanalizabile, care nu ţin cont nici de temă, nici de sufix. *În* ***chipodanie****, sufixul apare precedat de* ***od-***. În consecinţă, ne propunem o analiză diferită a cuvântului, pornind de la glosele cu care a fost furnizat în *Glosar dialectal din comuna Deda*, inclus în MAT. DIALECT. I: 155–199: *chipodanie*, *chipodănii* 1. „copil mic, neformat încă, chip de om”: *Uite ce* ***chipodanie*** *de copil!* 2. „arătare, făptură nefirească”: *Mi-a ieşit în cale o* ***chipodanie*** *de femeie*. Definiţia formulată pentru primul sens „copil mic, neformat încă, chip de om”, prin construcţia prepoziţională, *chip de om*, relevă aceeaşi posibilitate combinatorie-analitică precum cazurile precedente, chiar şi iminenţa elementului vocalic de legătură[2]: *chipu de om* + *-enie* > *chipudenie* > *chipodenie.* Am presupus acelaşi formant, integrând derivatul în scurta serie discutată şi, totodată, implicând un factor suplimentar în cristalizarea var. *chipodanie*. Sugestia ne-a venit de la aceeaşi glosă a cuvântului, dar pentru cel de al doilea înţeles, indicaţia „arătare, făptură nefirească”, îndreptându-ne atenţia către *pocitanie.* Semantismul acestui derivat „fiinţă pocită, p. ext. monstru, pocitură” (v. DLR s.v. 1.) ar fi impulsionat paralela *chipod****enie***/*pocit****anie***, favorizând substituţia de afix: *chipod****enie*** > *chipod****anie***. În ciuda faptului că, pentru început, sensul derivatului „model” a fost imprimat de baza derivativă (*pocit*), în timp, ambele componente s-au uniformizat ca sens, sufixul preluând şi el conotaţia peiorativă. Încărcătura semantică dobândită se poate proba prin alăturarea *chipodenie*/*chipodanie*. La acestea, mai adăugăm şi posibilitatea relaţiei *pocitanie de*, când derivatul devine epitetul numelui pe care îl

[2] Fără să intrăm în detalii, ar putea reprezenta rostirea dialectală a lui [u] final.

BDD-A30150 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:08 UTC)

însoțește. Exemplul ilustrativ din *Glosarul* citat susține afirmația prin sinonimia relevată: *chipodanie/pocitanie* şi prin acelaşi tip de legătură cu numele precedent (*chipodanie de copil*, *~ de femeie = pocitanie de copil, ~ de femeie*).

Cele câteva cuvinte de mai sus se înscriu într-o serie, virtual, mai largă prin cuprinderea unor derivate de felul *potopenie*, *prăpădenie*, corelabile cu aceeaşi construcție prepoziționlală cu *de*: *potop de*, *prăpăd de*, cu acelaşi semantism „cantitate imensă, număr foarte mare de ființe sau de lucruri”. Pentru *potopenie*[3] 1. „inundație”, DLR restricționează circulația, limitând-o la „dicționarele din trecut”, iar pentru sensul 2. „calamitate, dezastru”, face o mențiune similară, „astăzi rar”. În schimb, *potop de*, cu prima atestare în „Albina românească” (1829), după DLR, îşi menține actualitatea: *potop de vorbe*, *~ de gânduri*. În absența unui complex sonor propice aglutinării, *potop de* nu depăşeşte faza de construcție prepoziționlală, derivatul cu *-enie* fiind unul obişnuit. În schimb, *prăpăd de*, după acelaşi DLR, prezintă o vitalitate sporită în ambele ipostaze, construcție/derivat: *Cine era să stăpânească, după moarte-i, atâta* ***prăpăd de*** *pământ şi de norod?* (Rădulescu-Codin, *Îngerul*: 87), *Dar cum să te cobori, căci jos era* ***prăpădenie****?* (Creangă, *Opere*: 205). Dată fiind structura fonetică a bazei, prin implicarea exclusivă a acesteia sau a construcției prepoziționale dezvoltate de la aceeaşi bază, derivatele nu prezintă relevanță. Dacă, formal, *prăpădenie* nu a constituit un model clar de construcție prepoziționlală, captată ca bază derivativă (cf. *prăpăd de* + suf. *-enie* = *prăpăd* + suf. *-enie*), în schimb, din punctul de vedere al expresivității, nu putem exclude nici paralelismul dintre acesta şi *sumă*, *sumă de*, *sumedenie* şi nici influența acestuia (*prăpădenie de oameni!*) asupra seriei citate în anumite contexte. Cel puțin ca element lexical de sprijin din punct de vedere structural, *prăpădenie* a avut un rol pe care nu îl putem ignora tocmai prin posibilitatea de a identifica în structura acestuia secvența *-edenie*.

Dat fiind faptul că *sumedenie* este cel mai bine reprezentat (în diacronie şi în sincronie), că este singurul care figurează în relația trimembră *sumă – sumedie – sumedenie*, ca şi potențialul model, *grozav – grozăvie – grozăvenie*, putem presupune că lui i-ar fi revenit întâietatea între derivatele descendente din construcția prepoziționlală cu *de*.

În seria derivatelor anunțate am inclus şi *rubedenie*, în baza posibilității aparente de a identifica tranşa finală *-edenie.* Dar atât! Analiza nu se poate efectua, „structura neclară” a cuvântului nu permite (FCLR IV: 203). Şi, totuşi, lucrarea citată include cuvântul s.v. *-edenie* din paragraful *Sufixe complexe* (*ibidem*).

Dicționarele, făcând trimitere la baze diferite (*rudă*, *rudenie*), nu au rezolvat etimologia cuvântului. Numai Scriban restricționează circulația acestuia la Muntenia, unde ar fi apărut sub influența lexemului de origine sârbă, *rodbina*.

[3] Dicționarele (CADE, SDLR, DLR) indică originea slavă a cuvântului (*potopljenije*), detaliu lipsit de relevanță pentru vorbitori, pe care în cazul de față, i-a interesat forța de expresie a cuvântului. În acelaşi timp, trebuie să menționăm şi faptul că lexemul la prima vedere (= auzire), poate fi interpretat ca o creație internă cu suf. *-enie*, raportabilă la baza *potop*.

BDD-A30150 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:08 UTC)

Pentru a explica *rubedenie*, am valorificat informația dialectală cea mai recentă (Mărgărit 2010: 182–184). Am luat în calcul o variantă dialectală, *rebedenie*, înregistrată din Teleorman, ținut în care am identificat și alte fapte lexicale interesante (cf. *brâncă* „labă", atestare pentru semantismul etimologic, în Mărgărit 2009: 85–86), considerând-o un potențial argument: *Mănâncă toată lumea care a fost la mort,* ***rebedenii****, vecini, mă rog, cine-a fost cu lumânare acolo* (TDM III: 232, pct. 832, Lăceni, Teleorman). Atestările suplimentare din dicționare, nu puține, conferă credibilitatea așteptată variantei identificate. DLR a consemnat *rebedenie* ilustrându-l cu un text din Zanne, P. IV: 269: ***Rebedenie*** *la* ***rebedenie*** *trage ca acul la magnet* și cu un altul din aceeași epocă, preluat de la un autor muntean: *Acele rude și* ***rebedenii*** *erau multe la număr și tot cu putere și dare de mână* (A. Odobescu, *Scrieri literare și istorice*, III, 1887: 238). Anterior, în raport cu TDM III, cu câteva decenii înainte, CADE inclusese varianta s.v. *rudenie* 3°: *Un toptangiu din Călărași se găsise ceva* ***rebedenie****, după o soră vitregă a nevestisei, ca un moșier din Ilfov* (Vlahuță). La rândul lui, Scriban a înregistrat varianta pentru Muntenia de vest și pentru Oltenia. Materialele mai noi confirmă *rebedenie* pentru Oltenia (Bărbuț, *Dicț. olt.*) și pentru Muntenia (ALRR–*Munt*., *Dobr*. II, h. 126/pct. 817 – Ulieşti, Dâmbovița și h. 136/pct. 830 – Băneasa, Giurgiu). (În același scop, v. și DGS III s.v. *rebedenie*). Este de presupus că *rebedenie* a precedat *rubedenie* și că ar fi putut constitui rezultatul unei intersectări, obligatorii, cu cel de al doilea termen, *rudenie*, de la care s-ar fi conservat tranșa finală. Procesul putea să aibă loc prin implicarea unui sinonim. Nu tocmai întâmplător, acesta i-a atras atenția lui Tache Papahagi, la timpul său. Lingvistul l-a introdus în *Contribuții lexicale* (1939: 40), de unde a fost preluat, ca regionalism în DLR s.v. 5. Este vorba de *ram* „rudenie, neam", semantism dezvoltat pe teren românesc de cuvântul moștenit din lat. *ramus*: *Ți-oi fi și eu vreun* ***ram****?* (Pop, apud Papahagi, *op. cit.*). Textele populare din Muntenia confirmă termenul: *Taci, să nu zici vreo vorbă rea, că ți-oi fi și eu vreun* ***ram****!* (Stăncescu, *Basme*: 94), *Dacă mi-eşti* ***ram*** *ceva, vino de-mi spune o vorbă bună și ți-oi spune și eu ție!* (*ibidem*: 98). În urma contaminației, *ram* + *rudenie*, ar fi putut rezulta o primă variantă, *rămedenie*, ulterior „perfectată" în **remedenie*. Prin acomodare, sub presiunea labialei [m], are loc modificarea: *rumedenie*, pe care Scriban o consemnează pentru jud. Buzău; dar din aceeași var. **remedenie*, prin asimilare parțială [m] – [d] > [b] – [d], s-ar fi ajuns la *rebedenie*. Pentru explicația acestei modificări fonetice, aducem un element de sprijin din lexicul dialectal muntenesc. Derivatul *urmariță* „oaie care rămâne mereu la urmă" a dezvoltat variantele *urbariță* (ALRR–*Munt., Dobr*. V, chest. 2390/pct. 876) și *orbariță* (*ibidem*, chest. 2388/pct. 875, 876) pe baza aceleiași schimbări de consoană labială, prin fenomenul de comutabilitate a acesteia, curent în graiurile muntenești. Pentru mutația *rebedenie* > *rubedenie* se impune să avem în vedere presiunea seriei sinonimice *rudă*, *rudenie*, ca și a verbului *înrudi*, exercitate în vederea regularizării cuvântului nou creat, conform apartenenței la familia lexicală cu nucleul *rudă*.

BDD-A30150 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:08 UTC)

*

Dintre derivatele discutate, sub aspectul creării, considerăm că *sumedenie*, *fumedenie* şi *chipodanie* au apărut relativ în acelaşi mod. Toate au în comun o bază derivativă structurată identic: *fum de*, *sumă de*, *chip de*. În crearea lor s-a plecat de la construcţiile prepoziţionale corespunzătoare cu *de*, prin captarea conectivului. Sudarea acestuia cu numele precedent s-a produs simultan cu derivarea, fapt ce face inobservabil, la prima vedere, procesul de compunere. Toate formaţiile sunt perfect analizabile cu posibilitatea de identificare clară a părţilor componente. Analiza întreprinsă în sursele bibliografice relevă baza şi un derivativ augmentat, de altfel inactiv în afara cazurilor citate. Dacă identificăm baza şi formantul corepunzător *-enie*, secvenţa de legătură dintre acestea corespunde fostei prepoziţii *de*. De fapt, şi E. Petrovici propusese acelaşi afix, dar pentru altă bază, *sudom*, împrumut slav, indicat şi de Scriban. Propunerea lingvistului clujean, în privinţa bazei, nu este suficient de convingătoare: pe de o parte, *sudom* nu cunoaşte aceeaşi răspândire ca *sumă*, iar pe de altă parte, potenţiala formaţie rezultată **sudumenie* nu a fost atestată.

Calificativul *derivate discutabile* „acoperă" câteva formaţii care întrunesc calitatea prin sufixul propus la analiză. Întrucât afixele se definesc prin derivatele create, se înţelege că datorită formantului am extins însuşirea acestuia şi asupra formaţiilor corespunzătoare. În absenţa unui singur derivat, creat pe baza sufixului *-edenie*, pe lângă cele discutate, susceptibile de o interpretare diferită, este greu să recunoaştem existenţa acestuia; de aceea apreciem că este prematur să distingem o nouă particulă derivativă *-edenie*.

Cât priveşte *rubedenie*, acesta a fost afiliat seriei discutate, fără să întrunească condiţiile minime de analiză, prin simpla identificare a secvenţei finale *-edenie.* Coagularea acesteia ca urmare a contaminaţiei *ram* + *rudenie* constituie o întâmplare, aşa cum, după părerea noastră, o întâmplare este şi ataşarea cuvântului la seria prezentată, *sumedenie*, *fumedenie*, *chipodanie*.

BIBLIOGRAFIE

I. Izvoare şi abrevieri bibliografice

ALRR–*Munt., Dobr.*, I–V = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia şi Dobrogea*, Bucureşti, vol. I–III, de Teofil Teaha, Mihai Conţiu, Ion Ionică, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, 1996–2001; vol. IV, de Teofil Teaha (coord.), Ion Ionică, Bogdan Marinescu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, 2004; vol. V, de Teofil Teaha (coord.), Bogdan Marinescu, Nicolae Saramandu, 2007.

Bărbuţ, DO= Dorina Bărbuţ, *Dicţionar de grai oltenesc*, Craiova, Asociaţia independentă, literară, artistică, culturală şi editorială „Mileniul III", 1990.

CADE = I.-Aurel Candrea, Gh. Adamescu, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea II: *Dicţionarul istoric şi geografic ilustrat*, de Gh. Adamescu, Bucureşti, Editura Cartea Românească, [1926–1931].

Cihac, I = A.D. Cihac, *Dictionnaire d'étimologie daco-romane*, vol. I, *Élements latins comparés avec les autres langues romanes*, Francfort A./M., Ludolphe St. Goar; Berlin, A. Asher, 1870.

DA = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, sub conducerea lui Sextil Puşcariu, Bucureşti, Librăriile Socec&Comp. şi C. Sfetea, Imprimeria Naţională Universul, 1913–1948.

BDD-A30150 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:08 UTC)

DGS III = *Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*, coord. Maria Marin, de Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, vol. III, *Literele P–Z*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011.
DI = *Dicţionar invers*, [Bucureşti], Editura Academiei, 1957.
DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române* (DLR). Serie nouă, Bucureşti, Editura Academiei, 1965–2010.
FCLR IV = *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. IV, *Sufixele. Derivarea nominală şi adverbială*, coord. Marina Rădulescu-Sala, [Bucureşti], Editura Academiei Române, 2015.
MAT. DIALECT. I = *Materiale şi cercetări dialectale*, vol. I, [Bucureşti], Editura Academiei, 1960 (Academia Română, Filiala Cluj, Institutul de Lingvistică).
Scriban = August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti (etimologii, înţelesuri, exemple, citaţiuni, arhaizme, neologisme, provincializme)*, ediţiunea întâia, Iaşi, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună", 1939.
Stăncescu, B. = Dumitru Stăncescu, *Basme, culese din gura poporului*. Cu o prefaţă de Ionnescu-Gion, Bucureşti, Haimann, 1892.
Şăineanu, DU = Lazăr Şăineanu, *Dicţionar universal al limbii române*, a opta ediţiune, revăzut şi adăogit la ediţia a şasea, [Craiova], Editura „Scrisul românesc", [1930].
TDM III = *Texte dialectale. Muntenia*. vol. III, de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe, Bucureşti, Editura Academiei, 1987.

II. Exegeze

Mărgărit 2005 = Iulia Mărgărit, *Ipoteze şi sugestii etimologice. Note şi articole*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Mărgărit 2009 = Iulia Mărgărit, *Vocabularul graiurilor munteneşti actuale*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Mărgărit 2010 = Iulia Mărgărit, *Noi comentarii etimologice şi semantice*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Papahagi 1939 = Tache Papahagi, *Contribuţii lexicale*, Bucureşti, Socec.
Pascu 1916 = G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române.
Petrovici 1930 = E. Petrovici, *Etimologii*. ***Sumedenie***, în „Dacoromania", VI, p. 338–339.
Popescu-Marin Magdalena 1966 = Magdalena Popescu-Marin, *Din istoria derivării cu sufixe în limba română*, în „Limba română", XV, nr. 1, p. 41–52.
Rudeanu 1960 = Vadim Rudeanu, *Sufixele **-anie** şi **-enie** în limba română*, în *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. II, p. 101–106.
Sădeanu 1962 = Florenţa Sădeanu, *Sufixele colective din limba română, cu specială privire asupra repartiţiei lor*, în *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. III, p. 41–81.

QUESTIONABLE DERIVATIVES

ABSTRACT

The article revisits the topic of "questionable derivatives", topic that had previously been approached by the author. In the current case, 4 derivative formations with the identical final segment have been selected from the bibliography: *fumedénie*, *sumedénie*, *chipodánie* (*chipodénie*), *rubedénie*.

This final segment was considered by some authors the *-edenie* derivative. As a consequence, the article suggests another analysis by involving a prepositional construction with *de* for the first three examples, thus separating *rubedenie* from the series in which it had been placed, due to its different means of creation (synonimic contamination).

Keywords: *derivatives*, *fumedenie*, *sumedenie*, *chipodanie*, *rubedenie*.

BDD-A30150 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:58:08 UTC)